

กระบวนการพาคนพุทธกลับบ้าน: กรณีศึกษา บ้านท่าด่าน ตำบลตะโละกาโปร์
อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

The Process of Bringing Buddhists Back Home: A Case Study of BaanTadan,
Talo Kapo Sub-District, Yaring District, Pattani Province

ยุพิน ฝื่อแก้ว^{1*}, ณรรช หลักชัยกุล¹ และ วันพิชิต ศรีสุข¹
Yupin Fuakaew^{1*}, Nat Luxchaikul¹ and Wanpichit Srisuk¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences , Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani

* Corresponding author: e-mail fueakaew1980@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินโครงการพาคนพุทธกลับบ้าน กรณีศึกษา: บ้านท่าด่าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า โครงการพาคนพุทธกลับบ้าน มีมูลเหตุมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้คนพุทธบ้านท่าด่าน ได้อพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น ซึ่งเมื่อ พระครูอุทุมมธรรมาทร เจ้าอาวาสวัดปิยาราม อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ได้จัดกิจกรรม “พระเยี่ยมโยม” และไปในพื้นที่บ้านท่าด่าน พบว่า คนพุทธหลงเหลืออยู่น้อยและบ้านเรือนถูกทิ้งร้าง จึงได้สำรวจประชาชนที่ย้ายถิ่นฐานออกไป และชักชวนให้กลับเข้ามาอยู่ในพื้นที่อีกครั้ง โดยความร่วมมือของหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 42 และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เข้าซ่อมแซมหรือสร้างบ้านให้ใหม่โดยมีเป้าหมายทั้งหมด 38 หลัง ซึ่งปัจจุบันดำเนินการเรียบร้อยแล้ว 8 หลัง และมีคนพุทธส่วนหนึ่งได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่แล้ว ซึ่งภาครัฐ และภาคประชาชนได้ร่วมกันดูแลความปลอดภัย ส่งเสริมอาชีพ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนาในพื้นที่

คำสำคัญ: กระบวนการ, คนพุทธ, บ้าน, ปัตตานี, การพาคนพุทธกลับบ้าน

Abstract

This study aimed to explore the process of bringing Buddhists back home. It was a case study of Baan Thadan, Talo Kapo sub-district, Yaring district, Pattani province. With In-depth interview was used for data collection. Findings showed that the process of bringing Buddhists back home arose from unpeaceful situations in southern border provinces. This made Buddhists in Baan Thadan evacuate to other safe areas. However, Phar Khru Udomthammatorn, the abbot of Piyaram temple in Yaring district had held the “Monks visit Buddhists project” and he visited

Baan Thadan. He found that there were few Buddhists felt. He made a survey on migration of people in the area and persuaded to return to their homes. This was the coordination of the Southern Border Province Management Center and the 42th Ranger Special Unit to repair 38 houses of Buddhists. Fortunately, some Buddhists returned home and they were taken care by the public and the private sectors. Also, there were career promotion and coordination networking between religions in the area.

Keywords: process, Buddhists, home, Pattani, Bringing Buddhists Back Home

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลได้ทุ่มเทสรรพกำลัง และงบประมาณ เพื่อควบคุม สถานการณ์ แต่ทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่พลั้งเผลอ หรือผลัดเปลี่ยนชุดปฏิบัติการ กลุ่มก่อการก็จะฉวยโอกาสก่อความรุนแรงอยู่เสมอ แม้ภายหลังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการมีความเข้มงวด รัดกุม กลุ่มก่อความรุนแรงก็เปลี่ยนเป้าหมายไปทำร้ายครู ข้าราชการ และผู้นำชุมชนแทน (สุทิน สอนองพันธ์, 2555, หน้า 31-45)

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากสถิติ 14 ปีที่ผ่านมา ซึ่งนับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 ถึงวันที่ 28 ธันวาคม 2560 พบว่า มีความรุนแรงเกิดขึ้นทั้งสิ้น 15,164 เหตุการณ์ แยกเป็น การก่อความไม่สงบ หรือคดีความมั่นคง จำนวน 9,823 เหตุการณ์ อาชญากรรมทั่วไป หรือความขัดแย้งส่วนตัว จำนวน 3,982 เหตุการณ์ และยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด 1,359 เหตุการณ์ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นก็ย่อมสร้างความความสูญเสียตามมาเช่นกัน และจากสถิติยังพบอีกว่า มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบมากถึง 7,666 คน และได้รับบาดเจ็บ จำนวน 13,115 คน และเป็นที่น่าวิตก คือประชาชนผู้บริสุทธิ์ เสียชีวิตมากที่สุด ถึง 2,557 คน และได้รับบาดเจ็บ จำนวน 5,856 คน (สำนักข่าวอิศรา, 2561)

จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้วว่าประชาชนในพื้นที่เองนั้น เป็นผู้ได้รับผลกระทบเป็นลำดับแรก ดังนั้นปัญหาหนึ่งที่ตามมา คือ ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานเพราะความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธที่เห็นได้อย่างชัดเจน จากเดิมมีคนไทยนับถือศาสนาพุทธอยู่ในพื้นที่ มากกว่า 120,000 คน แต่ ณ ปัจจุบันเหลือเพียง 60,000 กว่าคน (ปรีชา สถิตย์เรืองศักดิ์, 2560)

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้สร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน นำโดยเครือข่ายพุทธธรรมนำสันติสุข ที่มุ่งสร้างสังคมเพื่อให้เกิดความสงบสุข และริเริ่มแนวคิดการพาคนพุทธกลับบ้าน ร่วมกับหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 42 โดยเริ่มต้นจากชุมชนบ้านท่าด่าน หมู่ที่ 3 ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 8 ครอบครัว

โครงการพาคนพุทธกลับบ้าน สืบเนื่องมาจากกิจกรรม “พระเยี่ยมโยม” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พระครูอุดมธรรมมาทร เจ้าอาวาสวัดปิยาราม ม.3 ตำบลปิยามูมั่ง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ในฐานะที่ปรึกษา เครือข่ายพุทธธรรมนำสันติ

สุข ได้ออกพบปะเยี่ยมเยียนราษฎรไทยพุทธในพื้นที่ ต.ตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่ามีบ้านเรือนถูกทิ้งร้างจำนวน 38 หลัง โดยทุกหลังมีสภาพทรุดโทรมไปตามกาลเวลา พระครูอุดมธรรมาทรจึงได้ร้องขอไปยังนายภานุ อุทัยรัตน์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในขณะนั้น และได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการซ่อมแซม/สร้างบ้านเรือนที่ถูกทิ้งร้าง จำนวน 8 หลัง และอยู่ระหว่างการดำเนินการซ่อมแซม/สร้างใหม่อีก 30 หลังคาเรือน อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ดำเนินโครงการมาเมื่อปี 2559 ผู้ปฏิบัติงานได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน การสนับสนุนของภาครัฐ ด้านความสะดวกเดินทางกลับของคนพุทธที่ยังไม่ชัดเจน การดูแลความปลอดภัย การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนมุสลิมในพื้นที่ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ (ผู้นำชุมชน,สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2561) จึงทำให้ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นทีมงานดำเนินงานโครงการดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการดำเนินงานพหุชนพหุศกกลับบ้าน เพื่อค้นหาเงื่อนไขความสำเร็จและสภาพปัญหาของโครงการพหุชนพหุศกกลับบ้าน กรณีศึกษาบ้านท่าด่าน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงรูปแบบวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ต่อไป

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) เกิดจากความแตกต่างกันของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งแตกต่างกันทั้งความต้องการ ความสนใจ ทศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ ฯ จึงมักเกิดปัญหาว่ารูปแบบการจูงใจแบบใดจึงจะสามารถทำให้มนุษย์เหล่านั้น ทำงานให้แก่องค์กรได้อย่างเต็มความสามารถและมีความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติ รวมทั้งมีขวัญและกำลังใจที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องค้นหาหรือรูปแบบการจูงใจที่เหมาะสมกับทีมงานในองค์กร

จันทร ชุ่มเมืองปึก (2546) ได้แบ่งองค์ประกอบของแรงจูงใจไว้ 2 ประการ คือ

1. ธรรมชาติของแต่ละคน เพราะคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน มีความแตกต่างกันในสิ่งที่ป็นธรรมชาติ เช่น กรรมพันธุ์ นิสัย อารมณ์ ความต้องการ ผิวพรรณ สีนัยน์ตา แต่ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของแรงจูงใจคือ

1.1 แรงขับ (drive) เป็นความตึงเครียดทางด้านร่างกายที่ทำให้เกิดกิจกรรมที่จะบรรเทาหรือลดความตึงเครียดนั้น ๆ เช่น ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกทางเพศความต้องการที่เป็นความประสงค์อย่างรุนแรง เป็นต้น แรงขับเหล่านี้จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้แรงขับหายไปซึ่งมี 2 ประเภทด้วยกันคือ 1) แรงขับภายใน (Primary drive) หรือแรงขับปฐมภูมิ ได้แก่แรงขับที่เกิดขึ้นในร่างกาย แปลว่าร่างกายเกิดความไม่สมดุลจนทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความรู้สึกทางเพศ ง่วงเหงา ซึ่งแรงจูงใจนี้แต่ละคนมีไม่เท่ากัน และ 2) แรงขับภายนอก (secondary drive) หรือแรงขับทุติยภูมิ คือแรงขับที่มาจากภายนอกร่างกาย ได้แก่แรงขับที่เกิดจากความต้องการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม แต่ละคนจะมีความสนใจ ความต้องการ และแรงกระตุ้นที่มากน้อยแตกต่างกัน แรงขับประเภทนี้เป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ

1.2 ความวิตกกังวล (Anxiety) เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เป็นเจตคติด้านอารมณ์ เป็นจินตนาการของบุคคลที่ยังมาไม่ถึง หรือเรียกว่า sentiment concerning the future พอเกิดความกลัวก็จะเกิดความวิตกกังวลต่าง ๆ

2. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นองค์ประกอบที่สองของแรงจูงใจ เนื่องจากแรงจูงใจเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

วรรณิ ลิ้นอักษร (2541) ให้แนวคิดไว้ว่าแรงจูงใจมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

2.1 ผู้รับการจูงใจ

2.2 วิธีการจูงใจ เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้ถูกจูงใจให้คิดคล้อยตามจนเกิดปฏิบัติตาม

2.3 เป้าหมายของการจูงใจ คือ พฤติกรรมที่ผู้จูงใจมุ่งให้เกิดในตัวผู้ถูกจูงใจขั้นสุดท้าย ภายหลังที่ได้ใช้วิธีจูงใจไปแล้ว

3. องค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล หรือองค์ประกอบจากสภาพการณ์ของสังคมประกอบด้วย

3.1 ลักษณะของสิ่งแวดล้อมภายนอกทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มคน สิ่งแวดล้อม สภาพการณ์ต่างๆ

3.2 ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อบุคคล

3.3 การเสริมแรงด้วยรางวัล คำชมและสิ่งล่อใจต่าง ๆ

4. องค์ประกอบในตัวบุคคล ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลได้แก่

4.1 ความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น

4.2 เป้าหมายที่บุคคลเป็นผู้กำหนด

4.3 ระดับความวิตกกังวล

4.4 ความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของบุคคล

4.5 ประสบการณ์ในอดีตของตัวบุคคล

กล่าวโดยสรุป แนวคิดแรงจูงใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งการดำเนินโครงการพาคนพหุกลับบ้านนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้แนวคิดแรงจูงใจมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโครงการ เพื่อให้เห็นเงื่อนไขความสำเร็จและล้มเหลวของโครงการ ตลอดจนสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมชุมชน

สุธี วรประดิษฐ์ (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทาง สังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์-สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน

2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต

3. การกำหนดกิจกรรม

4. การดำเนินกิจกรรม

5. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงาน หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผลองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, 2553)

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับ ต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การ จัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วย วิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดง ความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชน จะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงาน ของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะ มีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรม ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูง ที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการ กองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

วิธีการศึกษา

การศึกษา เรื่องกระบวนการพาคณพุททกลับบ้าน กรณีศึกษา บ้านท่าด่าน ตำบลตะโละกาโปรี อำเภอเยะหริง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพาคณพุททกลับบ้าน จำนวน 18 คน โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ที่มีความโดดเด่น และสามารถในการให้ข้อมูล ได้อย่างครบถ้วน ดังนี้ 1) ผู้เข้าร่วมโครงการที่ย้ายกลับเข้ามาอยู่ในพื้นที่แล้ว จำนวน 8 คริวเรือน 2) ผู้ที่ยังไม่ย้ายกลับเข้ามาในพื้นที่ จำนวน 3 ราย 3) เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ราย และ 4) ภาคประชาสังคมที่ร่วมเคลื่อนไหวโครงการ จำนวน 3 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็น แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured –Interview) โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ประกอบด้วย 1) การวางแผนโครงการพาคณพุทธกลับบ้านตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงปัจจุบัน 2) การดำเนินงานตามแผน และ 3) ความสำเร็จ ปัญหา – อุปสรรค และวิธีการแก้ไข ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลผลข้อมูล นำข้อมูลที่ผ่านมาการจำแนกและจัดระบบแล้วมาให้ความหมายของข้อมูล โดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษาและการวิจารณ์

โครงการพาคณพุทธกลับบ้าน มีจุดเริ่มต้น สืบเนื่องมาจากโครงการ “พระเยี่ยมโยม” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พระครูอุดมธรรมาทร เจ้าอาวาสวัดปियาราม ม.3 ตำบลปियามั่ง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ในฐานะที่ปรึกษาเครือข่ายพุทธธรรมนำสันติสุข ได้ออกพบปะเยี่ยมเยียนราษฎรไทยพุทธในพื้นที่ตำบลตะโละกาโบร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า มีบ้านเรือนถูกทิ้งร้างจำนวน 38 หลัง โดยทุกหลังมีสภาพทรุดโทรมไปตามกาลเวลา พระครูอุดมธรรมาทร จึงได้ร้องขอไปยังนายภานุ อุทัยรัตน์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในขณะนั้น และได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการซ่อมแซม/สร้างบ้านเรือนที่ถูกทิ้งร้าง จำนวน 8 หลัง และอยู่ระหว่างการดำเนินการซ่อมแซม/สร้างใหม่อีก 30 หลังคาเรือน

การดำเนินโครงการพาคณพุทธกลับบ้าน ไม่ได้อยู่ในแผนการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐมาตั้งแต่ต้น หากแต่เป็นสถานการณ์เชิงประจักษ์ และภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญจึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองกับภาครัฐ เพื่อของบประมาณสนับสนุน นอกจากนี้ยังขอรับการสนับสนุนจากเครือข่ายภาคประชาสังคมอื่น ๆ ด้วยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่กลับเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

การดำเนินโครงการพาคณพุทธกลับบ้าน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา ผู้ปฏิบัติงานได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน เช่น การไม่มีเอกภาพของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน กล่าวคือ เมื่อโครงการเริ่มปรากฏภาพของความสำเร็จ ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ทำให้บทบาทการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของประชาชนลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน พบว่า ชาวพุทธที่ย้ายถิ่นฐานออกไปมีความสนใจกลับเข้ามาอยู่ในชุมชน เช่นเดิมน้อย ปัจจุบันมีเพียง 8 ครัวเรือน หรือบางครอบครัวขอรับการสนับสนุนในการสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน แต่เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วก็ยังไม่กลับเข้ามาอยู่ในชุมชน ประเด็นนี้ได้รับการยืนยันจากผู้เข้าร่วมโครงการว่า ตนยังไม่มีความมั่นใจในความมั่นคงปลอดภัย บางคนเห็นว่าได้ออกมาจากชุมชนมาหลายปีแล้ว และมีช่องทางในการดำรงชีวิตใหม่แล้ว การกลับเข้าไปในชุมชนก็จะประสบปัญหาอื่นตามมา เช่น การสร้างอาชีพ หรือการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน เป็นต้น

สำหรับแนวทางแก้ไขต้องแยกดำเนินการใน 2 ส่วนคือ 1) กลุ่มประชาชนที่บ้านกลับเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแล้ว ต้องสร้างเสริมสร้างพลังอำนาจของประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต้องมีลักษณะเป็นการร้องขอของชุมชน ไม่ใช่การยึดเหนี่ยวหรือแย่งชิงผลงานกันเองของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนพุทธและมุสลิมในพื้นที่หมู่บ้านเดียวกันให้สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุข และปกป้องคุ้มครองกันเองได้ ทั้งนี้จะเป็นการลดสภาพความแปลกแยกกันเอง

ในชุมชน กล่าวคือ ชุมชนพุทธได้รับการดูแลจากภาครัฐเป็นพิเศษ กว่าชุมชนมุสลิมเป็นต้น 2) กลุ่มประชาชนที่ไม่ประสงค์ หรือยังไม่ประสงค์ย้ายกลับเข้ามาในชุมชน ควรมีระบบในการปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินที่ยังเหลืออยู่ให้อยู่ในสภาพที่ดี ซึ่งอาจเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ และจะต้องมีการสื่อสารระหว่างผู้ดำเนินโครงการ และประชาชนในหมู่บ้าน กับผู้ที่ยังไม่ย้ายกลับเข้าสู่หมู่บ้าน ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เสมือนยังเป็นสมาชิกของชุมชน และเมื่อประชาชนเหล่านั้นมีความพร้อมที่จะย้ายกลับชุมชนจะต้องมีความพร้อมในการต้อนรับทันที

สรุป

โครงการพาคณพุทธกลับบ้าน มีการดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำประชาชนที่ทิ้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลับภูมิลำเนาบ้านทำด่าน ตำบลตะโละกะโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยมีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จไว้ที่ 38 ครัวเรือน

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ริเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2562) มีครอบครัวย้ายกลับภูมิลำเนาเพียง 8 หลังเท่านั้น ขณะที่ครอบครัวส่วนใหญ่ยังไม่ย้ายกลับเข้ามา ทั้งนี้เพราะสามารถลงหลักปักฐานในพื้นที่ใหม่ได้แล้วส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งยังไม่ไว้วางใจต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งบทบาทของภาครัฐและภาคประชาสังคมจะต้องร่วมมือกันในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความไว้วางใจต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประชาชนที่มีความแตกต่างทางศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกันได้ สำหรับประชาชนที่ยังไม่ย้ายกลับเข้ามา หากมีเหตุผลเรื่องความไม่ไว้วางใจในสถานการณ์ความไม่สงบของพื้นที่ จำเป็นจะต้องสร้างความมั่นใจในความมั่นคงปลอดภัยเป็นเบื้องต้นก่อน ซึ่งควรเป็นการดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ส่วนประชาชนที่ไม่ย้ายกลับภูมิลำเนาด้วยเหตุผลอื่นก็ให้ถือว่าเป็นสิทธิของบุคคลนั้น

อภิปรายผล

สถานการณ์การย้ายถิ่นของคนพุทธบ้านทำด่าน นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา รวมทั้งสิ้น 43 ครอบครัว นับเป็นสถานการณ์ที่รุนแรง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิรัฐ บุญศิริ (2559) ที่พบว่าวิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ พบว่า 1) วิถีชีวิตของครอบครัวทั่วไปในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา มีวิถีชีวิตครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์ความ ไม่สงบชายแดนใต้ ซึ่งมีด้านครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต 2) สภาพครอบครัวและปัญหาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ ซึ่งมีปัญหาด้านครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ คือ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาไม่มีอาชีพทำ ปัญหาภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น และด้านสุขภาพกาย และ สุขภาพจิต 3) การช่วยเหลือและ แก้ไขปัญหาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ เป็นต้น

การดำเนินโครงการพาคณพุทธท่าด่านกลับบ้าน มีจุดเริ่มต้นจากความต้องการของภาคประชาชนที่เห็นความทุกข์ หรือประสบความทุกข์ด้วยตนเอง เป็นลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ระเบิดมาจากข้างใน สอดคล้องกับ สุธี วรประดิษฐ์ (2553) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

การดำเนินโครงการพาคณพุทธกลับบ้าน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา ผู้ปฏิบัติงานได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน เช่น การไม่มีเอกภาพของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน กล่าวคือ เมื่อโครงการเริ่มปรากฏภาพความสำเร็จ ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ทำให้บทบาทการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของประชาชนลดน้อยลง ซึ่งหลายกรณีได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนอีกด้วย ซึ่งหลักการพัฒนาชุมชนที่ดีจะต้อง 1) ให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าสู่กระบวนการ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ 2) รับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ 3) ความเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงาน 4) ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะ มีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรม ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ และ 5) ซึ่งเป็นประการสำคัญคือ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูง ที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการ กองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, 2553)

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน พบว่า ชาวพุทธที่ย้ายถิ่นฐานออกไปมีความสนใจกลับเข้ามาอยู่ในชุมชน เช่นเดิมน้อย ปัจจุบันมีเพียง 8 คริวเรือน หรือบางครอบครัวขอรับการสนับสนุนในการสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน แต่เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วก็ยังไม่กลับเข้ามาอยู่ในชุมชน ประเด็นนี้ได้รับการยืนยันจากผู้เข้าร่วมโครงการว่า ตนยังไม่มีความมั่นใจในความมั่นคงปลอดภัย บางคนเห็นว่าได้ออกมาจากชุมชนมาหลายปีแล้ว และมีช่องทางในการดำรงชีวิตใหม่แล้ว การกลับเข้าไปในชุมชนก็จะประสบปัญหาเหมือนตามมา เช่น การสร้างอาชีพ หรือการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายตามองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ของแรงจูงใจ (วรรณิ ลินอักษร, 2541) กล่าวคือ 1) ผู้รับการจูงใจมีความต้องการหรือไม่ 2) วิธีการจูงใจ เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้ถูกจูงใจให้คิดคล้อยตามจนเกิดปฏิบัติตาม 3) เป้าหมายของการจูงใจ คือ พฤติกรรมที่ผู้จูงใจมุ่งให้เกิดในตัวผู้ถูกจูงใจขั้นสุดท้ายภายหลังที่ได้ใช้วิธีการจูงใจไปแล้ว 4) องค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล หรือองค์ประกอบจากสภาพการณ์ของสังคม ประกอบด้วย ลักษณะของสิ่งแวดล้อมภายนอกทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มคน สิ่งแวดล้อม สภาพการณ์ต่าง ๆ ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อบุคคล การเสริมแรงด้วยรางวัล คำชมและสิ่งล่อใจต่าง ๆ และ 5) องค์ประกอบในตัวบุคคล

ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลได้แก่ ความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น เป้าหมายที่บุคคลเป็นผู้กำหนดระดับความวิตกกังวล ความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของบุคคล ประสบการณ์ในอดีตของตัวบุคคล

คำขอขอบคุณ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ โครงการพัฒนาผู้นำศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนทำให้การศึกษาครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. 2553. การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://portal.in.th/scraticapate/pages/participate/>

ปรีชา สถิตเรืองศักดิ์. 2560. พาคนไทยพุทธกลับบ้าน พาพระกลับวัด แก้ปัญหาความมั่นคง ใน จขต.. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561 สืบค้นจาก <http://www.siamfocustimenews.com/38149>.

วรรณิ ลิ้มอักษร. 2541. จิตวิทยาการศึกษา. สงขลา: งานส่งเสริมการผลิตตำรา, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุทิน สอนองพันธ์. 2555. กระบวนการแห่งความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 4(2)31-45.

สำนักข่าวอิศรา. 2561. สถิติ 14 ปี เหตุการณ์ความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2561 จาก http://region6.prd.go.th/ewt_news.php?nid=16734&filename=index.

สุธี วรประดิษฐ์. 2553. การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.

อภิรัฐ บุญศิริ. (2559). วิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ ความไม่สงบชายแดนใต้: กรณีศึกษาเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลาตั้งแต่ พ.ศ. 2547-พ.ศ.2557.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยทักษิณ, 11(1), 237-254